

ИНТЕГРАЦИОННИ ПРОЦЕСИ И РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ – ЕВРОПЕЙСКИ И НАЦИОНАЛНИ ИЗМЕРЕНИЯ

Проектът на ст. н. с. д-р Стоян Анастасов Тотев, секция "Регионална и секторна икономика" с рецензент ст. н. с. Емил Панушев (Икономически институт на БАН) е приет за успешно завършен от Научния съвет на Икономическия институт на БАН на 10.12.2008 г.

Разширяването на ЕС и съпътстващите го интеграционни процеси поставят нови предизвикателства пред икономиката на България и регионалното ѝ развитие. От съществена важност за развитието е да се изследва до каква степен процесите на промени в производствената структура в рамките на Общността могат да се свържат с теорията за конвергенция. Познаването на тези процеси би позволило да се оцени и въздействието на икономическата интеграция върху националната и регионалната производствена структура, респ. да се анализира бъдещото развитие в светлината на наблюдаваните и очаквани структурни промени.

Основната цел на изследователския проект е да достигне до резултати, които биха послужили при изграждането на икономическа политика, целяща ефективното използване на ресурсите и избягването на неблагоприятни регионални диспропорции. За нейното постигане са анализирани предпоставките, определящи промените в икономическите структури (основни икономически сектори – аграрен, индустрия, услуги, и отрасли на преработващата промишленост) на национално равнище, в рамките на страните от ЕС и по отделни региони в България. Акцентът е поставен върху изследването на структурата на преработващата промишленост.

Структурните промени са оценени, първо, в общ план – интеграционните процеси, изразяващи се в изнасяне (делокализация) на трудоемките производства на развитите държави от ЕС към новите членки, вкл. и България. Изследвано е формирането на клъстери от страни със сходни структури на преработващата промишленост и структура на износа. Тези процеси са анализират както от аспекта на обективните промени, намиращи проявление и в другите новоприети държави - да се установи до каква степен може да се говори за развитие, следващо някакви закономерности, така и да се открие спецификата на развитието на нашата страна.

Друга основна насока на изследването е анализът на промените на регионалните икономически структури – по основни сектори и по отрасли на преработващата промишленост. Направен е опит да се проектира очакваното бъдещо развитие по отделни региони и да се определи каква би могла да бъде регионалната политика.

Основни изводи

Интеграционните процеси водят до ново деление на страните от Югоизточна Европа, които формират новата европейска икономическа периферия. Това са обективни процеси, при които страната ни ще участва в "клуба" на държавите с ниски икономически показатели в ЕС. В рамките на този "клуб" може да се очаква да се осъществи икономическа конвергенция, което би означавало България да доближава икономическото равнище на страни като Португалия и Гърция.

Във връзка с това сме изправени пред сериозни предизвикателства, свързани с формирането на специфична структура на преработващата промишленост, която се определя от високия дял на трудоемките отрасли. Икономическият растеж и свързаното с него нарастване на доходите неминуемо ще доведе до загуба на конкурентни

предимства в тези отрасли, което ще постави преработващата промишленост пред необходимостта от реструктуриране. Трудно е да се предвиди как ще бъде осъществено това неизбежно реструктуриране - дали като плавен процес, или с нежелани икономически сътресения. Започналата икономическа криза и свързаната с нея стагнация допълнително увеличават неопределеността и риска от сбъдването на неблагоприятни сценарии, свързани с икономически сътресения.

В рамките на страните от ЕС вътрешнорегионална конвергенция се наблюдава единствено при тези с добре развити икономики. В този смисъл със сигурност подобно развитие не може да се очаква за България поне в близките 15 – 20 години. Вътрешнорегионалните миграционни процеси още повече ще отдалечат времевия хоризонт. Процесът на нарастване на регионалните различия в у нас е неизбежен, неизбежни са и социално-икономически проблеми, съпътстващи регионалната дивергенция. Колкото по-рано тези процеси се изучат и осмислят, толкова по-ефективни решения могат да се търсят за преодоляване или поне смекчаване на нежеланите икономически и социални последици. Затова е необходимо изграждането на цялостна регионална политика, съобразена с реално протичащите икономически и преди всичко демографски процеси. Тя би била по-адекватна и по-ефективна, ако си поставя осъществими цели и ако успява да отстранява причините за нежеланите регионални различия, а не единствено да е насочена към туширане на неблагоприятните последици от дадено нежелано развитие.

Основни приноси на научноизследователския проект

- Предложена е и е използвана оригинална класификация (групиране) на индустриалните отрасли според типичните им икономически характеристики. Въз основа на нея е приложена специфична методология за оценка на структурните различия – получените резултати доказват връзката между формирането на групи от страни (кълъстери) със сходна отраслова структура и равнище на икономическо развитие в рамките на ЕС.¹

- В теоретичен план резултатите от изследването подкрепят валидността на хипотезата за “клубна конвергенция” по отношение на икономическото развитие на страните от ЕС. Предложеният подход дава теоретико-практическа основа за бъдещи изследвания на териториалното реструктуриране на индустрията на регионално, национално и глобално равнище.

- На базата на постановката за “клубна конвергенция” са оценени и анализирани структурните изменения в България, посочени са страните, с които се очаква да имаме сходна структура, изведена е връзката между сходни структури и сходно икономическо развитие, респ. икономическа конвергенция.

- Регионалните различия в България са оценени и анализирани както от аспекта на обективните промени, намиращи проявление и в другите страни, така и в тяхната специфика – проектирано е очакваното бъдещо регионално развитие и са посочени възможностите за преодоляване на регионалните различия.

¹ Използвани са данни на Eurostat по отделни страни за индустриалните отрасли (NACE класификация, агрегация 15-37).